МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: Банківське кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМД-22-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

_____ Марчалек Катерини Юріївни
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Вернюк Ю.Ю., к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 6 15.01.2024р. Бондаровська В.С.
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 10.01.24р.
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 3 01.02.24
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Приходька Л.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
(підпис) Береставська О.Й.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Цуницька І.Й.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Вересюк Ю.Ю.
(ініціали, прізвище)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Юлія КОВАЛЕНКО
«15» листопада 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Марусяк Тетяні Юріївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
Банківське кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України
Затверджена наказом ректора від 15.11.2022 р. № 1208
2. Строк здачі закінченої роботи 04.12.2023р
3. Мета роботи полягає у вивченні теоретичних та практичних аспектах банківського кредитування.
Об'єкт дослідження є економічні відносини, які утворюються в процесі взаємодії всіх учасників ринку кредитування.
Предмет дослідження є процес банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.
Орієнтована база дослідження статистичні, книги, законодавчі документи
4. Вихідні дані до роботи _____
5. Перелік графічного матеріалу таблиці та рисунки
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження банківського

кредитування в сучасних умовах.
Розділ 2. Оцінка банківського кредитування економіки України.
Розділ 3. Пропозиції активізації банківського кредитування для забезпечення розвитку економіки України

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роб	
		За планом	Факт
1.	2.	3.	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	29.09.2023 р.	29.09.2023
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2023 р.	31.10.2023
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-22.12.2023 р.	22.12.2023
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	26-29.12.2023 р.	28.12.2023
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-09.01.2024 р.	28.12.2023
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	01.11.2023 р.- 04.12.2023 р.	04.12.2023
7	ЗАХИСТ	01-02.02.2024 р.	01.02.2024 р.

8. Дата видачі завдання «15» 11 2022

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ (підпис) Вронюк Р.Р. (прізвище, ініціал)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Чуницька І.І. (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Марчук М.М. (прізвище, ініціал)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	18		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	68		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 35 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
68	D	3	01.02.24	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

АНОТАЦІЯ

Банківське кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України

Мета роботи полягає в вивченні теоретичних та практичних аспектів банківського кредитування. Завданнями роботи є характеристика впливу банківського кредитування на основні показники розвитку економіки. Предметом дослідження є процес банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України. Об'єктом дослідження є економічні відносини, які утворюються в процесі взаємодії всіх учасників ринку кредитування. Базою дослідження виступає дослідження стали наукові роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, статті, книги, законодавчі та інші нормативні документи. За результатами дослідження сформульоване розуміння кредиту та його специфіку. Одержані результати можуть бути використані в практичних аспектах банківського кредитування.

Кваліфікаційна робота містить 50 сторінок, 8 таблиць, 3 рисунка, список використаних джерел 48 найменувань, 2 додатки.

Ключові слова: кредит; банківське кредитування; економіка України; ринок кредитування; Open Banking; NPL.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023-2024 рр.

Рік захисту роботи 2024 р.

ABSTRACT

Bank lending in modern conditions of development of the economy of Ukraine

The purpose of the work is to study the theoretical and practical aspects of bank lending. The tasks of the work are to characterize the impact of bank lending on the main indicators of economic development. The subject of the study is the process of bank lending in modern conditions of the development of the economy of Ukraine. The object of the research is economic relations that are formed in the process of interaction of all participants of the lending market. Scientific works of domestic and foreign authors, articles, books, legislative and other normative documents became the basis of the research. Based on the results of the research, an understanding of the loan and its specifics was formulated. The obtained results can be used in practical aspects of bank lending.

The qualification work contains 50 pages, 8 tables, 3 figures, a list of used sources with 48 titles, 2 appendices.

Keywords: credit; bank lending; Ukraine economy; lending market; Orange Banking; NPL.

The year of performance of qualification work is 2023-2024.

The year of labor protection is 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 6
1.1. Сутність, функції та необхідність банківського кредитування як чинника економічного зростання 6
1.2. Нормативно-правові засади реалізації банківського кредитування 14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 20
2.1 Аналіз загальних показників банківського кредитування економіки України 20
2.2 Вплив банківського кредитування на основні показники розвитку економіки 25
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 39
ВИСНОВКИ 48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 51
ДОДАТКИ 56

ВСТУП

Актуальність теми. Економіка України значно страждає від кризової ситуації, яка склалася в країні і торкнулася всіх сфер і галузей, у тому числі і банківської системи. Нестабільна політична та економічна ситуація в Україні призвела до значних втрат у банківському секторі: девальвація національної валюти, зниження золотовалютних резервів, зростання проблемної кредиторської заборгованості тощо. Адже від наявності стабільної банківської системи залежить розвиток та функціонування економіки в цілому.

Банки, за своєю суттю, є посередниками між виробниками та споживачами. При цьому основною формою їхніх взаємин є кредит.

Значний внесок у розвиток теорії та практики впровадження сучасних технологій кредитування у банківську діяльність зробили О. Д. Вовчак, С. В. Волосович, Ж. М. Довгань, В. В. Коваленко, А. А. Мазаракі, Н. Ю. Подольчак, Т. Г. Савченко, О. М. Шевченко та інші. Однак окремі аспекти цієї проблеми з'ясовано не повністю, в тому числі, більш детального дослідження потребують питання організації банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Метою роботи є поглиблення теоретичних та практичних засад банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

− визначити сутність, функції та необхідність банківського кредитування як чинника економічного зростання;

− дослідити нормативно-правові засади реалізації банківського кредитування;

− провести аналіз загальних показників банківського кредитування економіки України;

− охарактеризувати вплив банківського кредитування на основні показники розвитку економіки;

− розробити пропозиції активізації банківського кредитування для забезпечення розвитку економіки України.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в умовах банківського кредитування.

Предметом дослідження процес банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Теоретико-методологічною основою дослідження служать праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації в періодичній пресі, монографії провідних економістів країни.

Методи дослідження. Методологія дослідження базується на загальнонаукових методах: аналізу та синтезу; системного, логічного та порівняльного аналізу; вибіркових обстежень; економіко-математичного моделювання; графічного методу. Використано довідкові, статистичні та нормативно-правові матеріали з досліджуваної проблеми.

Практична значимість роботи. Вивчення напрямків розвитку банківського кредитування в сучасних умовах у поєднанні зі спостереженнями, що стосуються реалізації проєктів банками-учасниками системи Open API на ринку цифрового банкінгу у відношенні до України.

Структура роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок. Список використаних джерел налічує 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Сутність, функції та необхідність банківського кредитування як чинника економічного зростання

Банківське кредитування – це економічні відносини, в процесі яких банки надають фізичним або юридичним особам грошові кошти з умовою їх повернення. Ці відносини характеризуються рухом вартості (позичкового капіталу) від банка (кредитора) до позичальника (дебітора) і в протилежному напрямку. Економічні відносини між сторонами кредитної угоди виникають під час одержання позички, користування нею та її повернення.

Суб'єкт кредитної угоди – це учасник конкретних економічних відносин з приводу надання позики. До них відносяться кредитор, позичальник, гарант чи поручитель. Учасником (суб'єктом) кредитної угоди можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи; резиденти та нерезиденти. У кредитних відносинах завжди бере участь не менше ніж дві сторони: позичальник і кредитор. Кредитор та позичальник утворюють елементи структури кредиту в тому випадку, якщо вони протистоять один одному як учасники кредитної угоди, яка вже відбулась.

Актуальністю вивчення банківського кредитування в Україні визначається кількома факторами:

Економічний розвиток: Банківське кредитування є важливою складовою економіки країни, оскільки воно сприяє залученню інвестицій та фінансуванню бізнесу. Вивчення кредитування допомагає зрозуміти, як працює цей механізм, які ризики пов'язані з ним і як їх уникати.

Зростання фінансової грамотності: Вивчення банківського кредитування розширює уявлення про фінансові продукти та послуги, що дає можливість приймати обґрунтовані фінансові рішення. Це особливо важливо в умовах інтенсивного розвитку фінансового ринку в Україні.

Розвиток банківської системи: Вивчення банківського кредитування допомагає у розумінні процесів, що відбуваються в банківській системі. Це забезпечує належний розвиток і функціонування банків, що є важливим для стабільності фінансової системи країни.

Захист прав споживачів: Вивчення банківського кредитування допомагає споживачам розуміти свої права та обов'язки при отриманні кредиту. Це сприяє захисту від недобросовісних практик соціально-економічно слабих верств населення.

Усі ці фактори свідчать про актуальність вивчення банківського кредитування в Україні як для індивідуальних споживачів, так і для бізнесу та держави в цілому.

Економічна наука розглядає дві основні теорії кредиту: натуралістична і капіталотворча.

Класики політичної економії А. Сміт, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Міль вважали, що кредитна теорія базується на ідеї, що об'єктом кредиту є не позичковий капітал, а капітал у його матеріальній формі. Гроші, що позичаються, лише служать засобом переміщення реального капіталу від одного економічного суб'єкта до іншого з метою використання наявного капіталу; кредит не створює капітал, а лише визначає, як цей капітал буде використаний.

Основне уявлення про натуралістичну теорію кредиту полягає в таких пунктах: кредит вважається можливим за умови наявності тимчасово вільного капіталу у вигляді натуральних речових благ, які можуть бути позичені одним економічним агентом іншому; кредит не є механізмом переміщення матеріальних благ, а його функція полягає в перерозподілі цих благ у суспільстві; позичковий капітал вважається реальним капіталом, а саме капіталом у матеріальній формі; банки діють як посередники в кредитних операціях, починаючи зі збирання вільних коштів і потім надаючи їх у позику; пасивні операції вважаються основними порівняно з активними. Серед українських вчених Л. В. Федорович є активним прихильником

натуралістичної теорії кредиту. Аналізуючи виникнення і економічне значення кредиту, вчений з одного боку визначає, що кредитні відносини виникли внаслідок еволюції виробництва і обміну, а з іншого боку наголошує, що кредит є лише додатком до грошового обігу.

Засновником теорії кредиту, що стимулює формування капіталу, був Дж. Ло, відомий англійський економіст. Згідно з його поглядами, кредит впливає на економічний розвиток незалежно від процесу відтворення. Поняття кредиту пов'язувалось з грошима і багатством. Ло вважав, що за допомогою кредиту можна активізувати невикористані виробничі потенціали країни, створюючи багатство й капітал [29, с. 322].

Г. Маклеод представив нові аргументи, які пояснюють капіталотворчу природу кредиту. У відміну від Дж. Ло, він стверджував, що кредит не створює капітал, а сам є формою капіталу, особливо продуктивного, оскільки приносить прибуток у вигляді відсотка.

Основні положення капіталотворчої теорії кредиту мають наступну суть: кредит і гроші є однаково капіталом і багатством, тому збільшення кредиту означає зростання капіталу; банки не є просто посередниками, але створюють капітал, функціонуючи як «фабрики кредиту»; активні операції важливіші за пасивні; кредит грає вирішальну роль у розвитку економіки.

Українські вчені, прихильники капіталотворчої теорії кредиту, зосередились на з'ясуванні причин виникнення та суті цього економічного явища. Наприклад, М. І. Туган-Барановський вбачав у кредиті розвиток продуктивних сил країни і відзначав його як значний крок у вдосконаленні товарного обміну. Кредитний обмін, на його думку, є таким же вдосконалювальним заходом, як і грошовий обмін порівняно з натуральним.

Теоретичну сутність кредиту характеризують визначення, наведені у табл.. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до з'ясування змісту поняття кредит в економічній літературі

Номер п/п	Автор / автори	Визначення поняття
1	2	3
1	М. Безнощенко	Кредит – це позичковий капітал банку в грошовій формі, що передається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, абл.вості, платності та цільового характеру використання.
2	Б. Кабаці	Кредит – це надання грошових коштів або товарів (робіт, послуг) на умовах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у встановлений термін, включаючи сплату відсотків за їх користування.
3	С. Р. Моїсєєв	Кредит – це надання грошової суми або цінностей ліквідного активу на умовах повернення, строковості та платності, в результаті чого виникають боргові зобов'язання.
4	С. Коновалова	Кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності.
5	Я. Лапчук	Кредит – це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує.
6	Г. Причепа	Кредит – це економічні відносини між суб'єктами ринку з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення, строковості та платності.
7	Н. Самородова, М. Ющенко	Кредит – це різновид обміну, при якому взаємна перевага цінностей роз'єднана в часі.

Джерело: розроблено автором джерела [13, 18, 21, 29]

Отже, розвиток кредитних відносин та їх пристосування до потреб економічного зростання сприяли розвитку кредитних теорій. Впливовим чинником на розвиток кредиту стали дослідження видатних вчених. Однак, не існує єдиного підходу до визначення терміну «кредит». Це негативно впливає на загальну ситуацію з кредитуванням.

Варто зауважити, що ринок кредиту є складовою частиною ринку позичкових інструментів. Для ефективного функціонування кредитного ринку потрібна стабільна економічна ситуація в країні, наявність розвинутої інфраструктури та ефективного державного регулювання, яке гарантуватиме стабільність банківської системи та захист інвесторів.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що необхідність кредиту обумовлена наявністю товарно-грошових відносин, а передумовою

його є наявність поточних або майбутніх доходів у позичальника. Конкретними причинами необхідності кредиту є коливання потреб у коштах та джерелах їх формування у юридичних та фізичних осіб.

Отже, сутність і форма кредиту постійно розвиваються й ускладнюються. Цей процес базується на розвитку і удосконаленні економічних відносин у суспільстві, які визначають зміни в характері формування вільних коштів, складніші потреби економічних суб'єктів у додаткових коштах, вдосконалення організаційних та правових відносин між суб'єктами кредиту та інші аспекти.

Кредитні послуги мають специфічні риси, які визначають їх як певний вид позики. По-перше, кредитні послуги передбачають надання кредитною організацією у тимчасове користування фізичній чи юридичній особі не будь-яких речей, а виключно грошових коштів, по-друге, кредитні відносини повинні бути обов’язково оформлені кредитною угодою в письмовій формі. По-третє, кредитні послуги надаються лише на платній основі, тоді як позика передбачає повернення такої ж суми коштів або кількості речей тієї ж якості, яку було отримано від позикодавця [34, с. 362].

Кредитні послуги є невід’ємною складовою економічної системи України. Сфера кредитування безпосередньо пов’язана з потребами розвитку національного виробництва. Нині завдання відновлення виробничого значення кредиту стає одним із першочергових. Кредитні відносини мають сприяти розвитку вітчизняного товарного виробництва.

Економічні відносини між кредитором і позичальником виникають під час одержання кредиту, його використання та повернення. Учасники цих відносин, а саме кредитори і позичальники, називаються їхніми суб’єктами. Грошові чи товарні матеріальні цінності, роботи та послуги, щодо яких укладається кредитний договір, стають об’єктом кредиту.

Кредитори – це учасники кредитних відносин, у яких є вільні кошти, що передаються тимчасово іншим суб’єктам. Ці учасники можуть бути фізичні

або юридичні особи, такі як підприємства, організації, установи, держава чи банки.

Позичальники – це учасники кредитних відносин, які мають потребу в додаткових коштах і отримують їх у позику від кредиторів. Це можуть бути будь-які особи, як кредитори.

Кредитні відносини виникають між різними суб'єктами:

− найбільш поширеними є кредитні відносини між банками, з одного боку, і підприємствами – з іншого. Вони характеризуються залежно від того, хто із суб'єктів кредитної угоди в кожному окремому випадку є кредитором, а хто – одержувачем кредиту. У сучасних умовах кредитні відносини набувають широкого розвитку між господарюючими суб'єктами, що, насамперед, пов'язано з розширенням комерційного кредиту і вексельних розрахунків;

− кредитні відносини між банками і державою виникають тоді, коли, наприклад, комерційні банки купують облігації внутрішньої державної позики, а також коли при розміщенні державних облігацій Міністерство фінансів України може укласти з Національним банком України окрему угоду щодо купівлі останнім цих облігацій;

− набувають подальшого розвитку кредитні відносини між банками та населенням. Населення кредитує банки через вклади в них, купівлю ощадних сертифікатів тощо. Водночас банки надають населенню споживчі кредити, серед яких значний обсяг мають кредити на придбання, будівництво житла, на поліпшення житлових умов та створення підсобного домашнього господарства, а також на невідкладні потреби;

− дедалі важливішого значення набувають кредитні відносини між підприємствами, організаціями, господарюючими суб'єктами, з одного боку, та населенням – з іншого. Відповідно до чинного законодавства, кредитуванням громадян як видом діяльності можуть займатися не тільки банки, а й інші організації: ломбарди, кредитні спілки, фонди тощо;

– кредитні відносини між фізичними особами не дуже поширені, але ігнорувати їх не варто, оскільки недоліки у відносинах між банками і населенням можуть призвести до їх розвитку у спотвореному вигляді;

– зовнішньоекономічні кредитні відносини, коли суб'єктами кредитної угоди виступають держави, банки та окремі господарюючі суб'єкти, регулюються як нормами права держав, що в них вступають, так і нормами міжнародного права [29, с. 26]. Основні характерні ознаки кредитних відносин можна відобразити структурно (рис. 1.1).

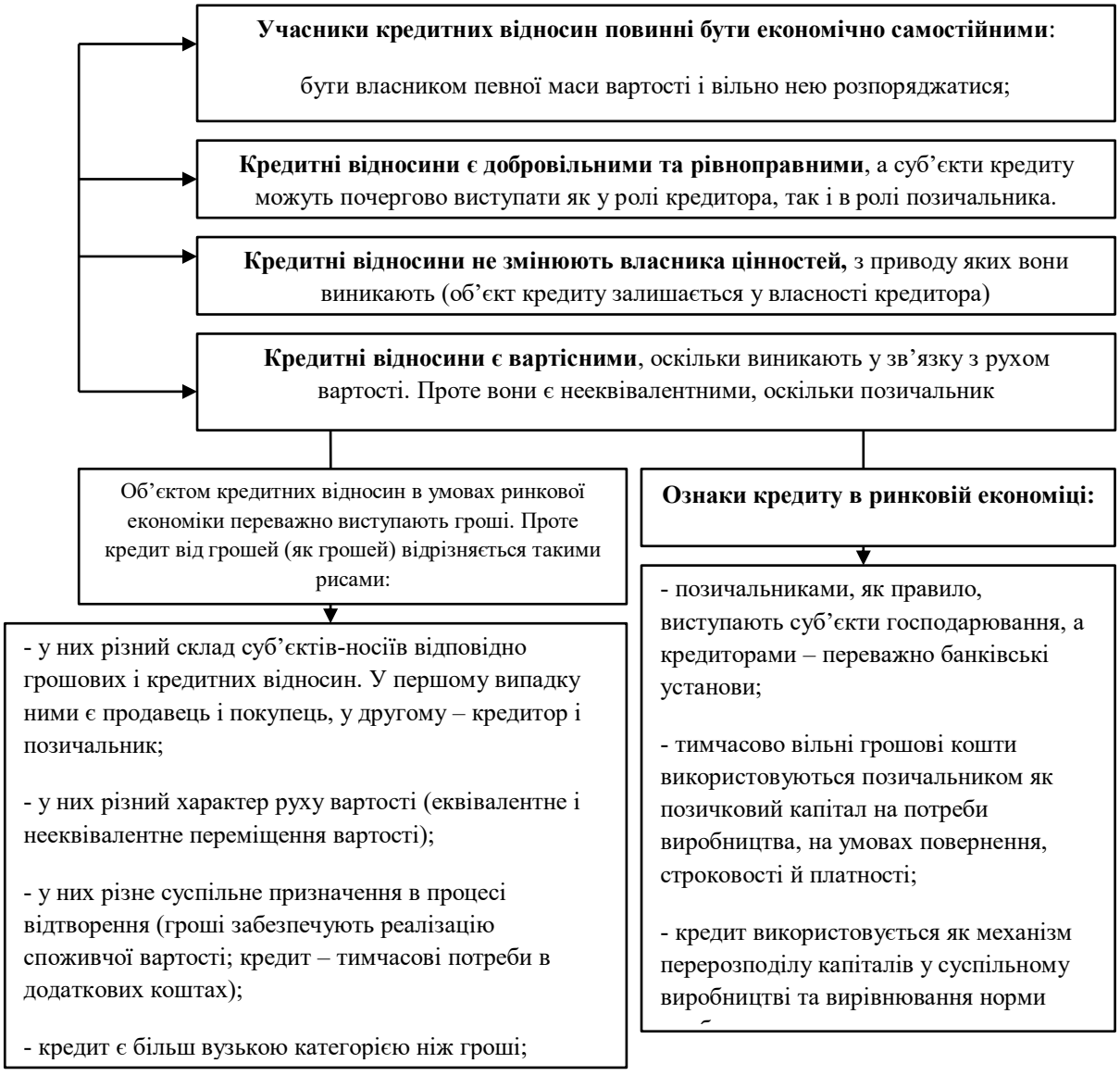

Рис. 1.1. Ознаки кредитних відносин [29, с. 26]

Отже, для реалізації можливості кредиту необхідно мати, принаймні, дві умови:

− учасники угоди про кредит – кредитор і позичальник – повинні мати статус юридично незалежних суб'єктів, що забезпечують матеріальну гарантію виконання зобов'язань, що випливають із економічних зв'язків;

− кредит стає необхідним у випадку співпадіння інтересів кредитора і позичальника.

Для здійснення кредитної угоди, важливо, щоб учасники виявили взаємний інтерес до кредиту. Ці інтереси не є підсвідомими, вони регулюються об'єктивними процесами та конкретною ситуацією [34, с. 363].

Схематично основні етапи прийняття рішень щодо забезпечення ефективності кредитування підприємств подані на рис. 1.2.

Реалізація ефективного управління кредитуванням позичальником базується на оцінці ефективності залучення та використання кредитних коштів, яка розглядається через визначення критеріїв (вартість кредитних ресурсів, оборотність, дохідність, ризик). Відповідно до цих критеріїв можна систематизувати показники оцінки процесу кредитування, що дозволяють визначити рівень ефективності на кожному етапі залучення та використання кредитів [8, с. 87].

Кожен етап процесу кредитування вносить свій вклад у якісні характеристики кредиту, визначає ступінь його надійності і дохідності для банківської установи.

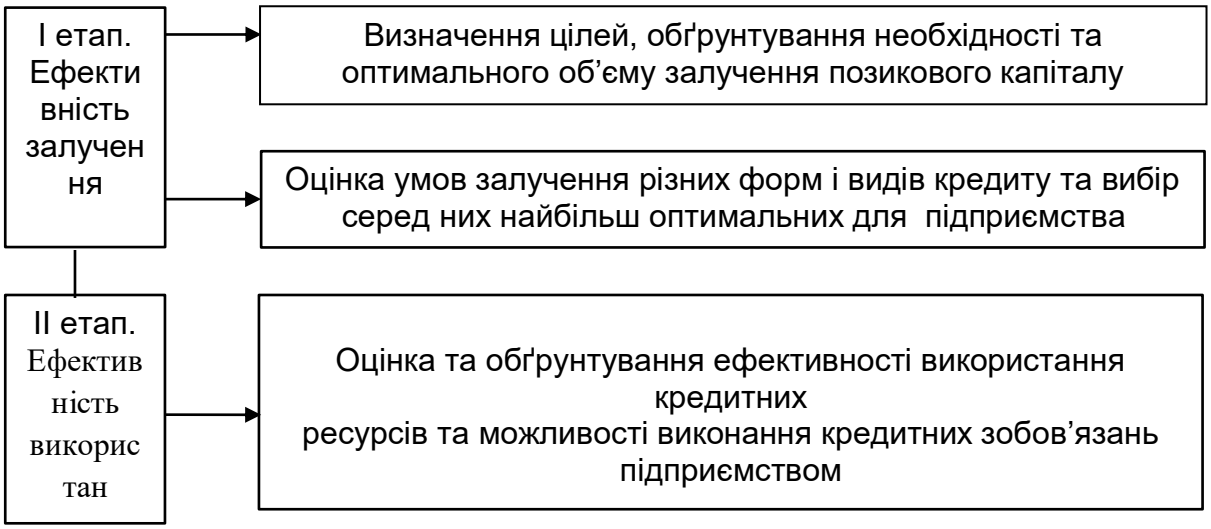

Рис. 1.2. Основні етапи прийняття рішень щодо забезпечення ефективності кредитування підприємств [8, с. 88]

Слід відзначити, що етапи кредитування загалом можна про класифікувати так:

1) попередній, що має кілька складових: розгляд кредитної заявки та інтерв'ю з клієнтом; оцінка кредитоспроможності позичальника; структурування кредиту;

2) поточний етап – підготовка та укладення кредитного договору, договору застави, надання кредиту;

3) підсумковий етап – контроль за цільовим використанням і погашенням кредиту, станом збереження забезпечення, закриття кредитної справи після остаточного погашення кредиту [15, с. 208].

Таким чином, одним із проявів ролі кредиту виступає його вплив на безперервність процесів виробництва і реалізації продукції. Завдяки наданню позикових коштів для задоволення тимчасових потреб відбуваються «припливи» і «відливи» коштів позичальників. Це сприяє подоланню затримки відтворювального процесу, забезпечує безперервність і сприяє його прискоренню. Кредит відіграє важливу роль у задоволенні тимчасової потреби в коштах, яка може бути зумовлена сезонністю виробництва і реалізацією певних видів продукції. Використання позикових коштів дозволяє створювати сезонні запаси і здійснювати сезонні витрати підприємств відповідних галузей

народного господарства. Відповідно до вище проведеного дослідження, варто надати власне визначення поняття «кредит» як економічних відносин власності, які виникають між кредитором та позичальником (юридичними та фізичними особами і державами) з приводу перерозподілу тимчасово вільної вартості (в грошовій чи товарній формі) на умовах повернення та платності.

1.2. Нормативно-правові засади реалізації банківського кредитування

Теоретичні основи кредитних відносин в Україні, форми та види кредитів, принципи та умови банківського кредитування визначаються відповідно до нормативних актів:

1. Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність» від 7.12.2000 р. №2121-III із змінами та доповненнями [2].

2. Відповідно до Закону України «Про заставу» від 02.10.1992 р. №2654-XII із змінами та доповненнями [4].

3. Зазначено в Інструкції Національного банку України «Про порядок регулювання діяльності банків України», затвердженій постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368 із змінами та доповненнями [10].

4. Згідно із Законом України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. № 1023-XII із змінами та доповненнями [5].

5. Кредитні відносини та рівень кредитних ризиків у банках регулюються нормативно-правовими актами. Засадами концепції правового регулювання кредитних ризиків у діяльності вітчизняних банків є:

− стаття 3 Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 р., відповідно до якої банки мають виключне право надавати грошові кредити за рахунок власних та залучених коштів та стаття 44 Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від

07.12.2000 р., яка зобов'язує банки створювати колективні органи управління кредитними ризиками, не допускати порушень у кредитній роботі [2];

− статті 4, 11, 13, 14 та 19 Закону України «Про заставу» від 25 лютого 1994 р. регулюють процедуру застави рухомого та нерухомого майна як забезпечення виконання зобов'язань по кредитній угоді та укладення договору застави [4];

− статті 3, 15 та 25 Закону України «Про страхування» регулюють умови укладання, виплати страхових сум та відповідальності за договором страхування відповідальності позичальника чи договором страхування кредитного ризику [6];

− статті 1, 3, 5, 10 Закону України «Про іпотеку» від 05.06.2003 р., які законодавчо визначають поняття, застосування і пріоритет іпотеки, вимоги, які забезпечуються іпотекою, умови передачі нерухомого майна в іпотеку, володіння та користуванням предметом іпотеки, перехід прав за іпотечним договором тощо [7];

− статті 1115, 1116 та 1118 Цивільного кодексу України визначають поняття кредитних зобов'язань, форми кредиту, поняття, умови та суб'єктів кредитного договору, який є основним правовим документом при здійсненні кредитування та регулювання кредитних ризиків щодо індивідуальної кредитної угоди, а також статті 151, 154, 191, 192 та 194 Цивільного кодексу України, в яких обумовлюється використання методів забезпечення виконання кредитних зобов'язань – гарантії та поруки, укладання та відповідальності за договорами гарантії та поруки тощо [1];

− Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні», затверджена постановою Правління Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р., в якій зазначені обов'язкові нормативи кредитного ризику банківського кредитування [10].

Так, в Законі України «Про банки та банківську діяльність» зазначено, що операції з «розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик» (у тому числі кредитні операції), відносяться до

виключно банківських операцій, які можуть здійснювати лише юридичні особи з банківською ліцензією [2]. Кредитні операції філій і представництв банків можуть здійснюватися лише за дозволом головного банку та відповідно до положення про філію.

Крім цього, регулювання кредитної діяльності банків окремо визначено у статті № 49 цього Закону, де вказані права і обов'язки банку при здійсненні кредитних операцій.

Законом України «Про заставу» встановлені норми, що регулюють відносини, пов’язані з заставою при проведенні кредитних операцій. Згідно з цим Законом, заставою може бути будь-яке майно, яке заставодавець має право відчужити відповідно до законодавства України, а також цінні папери та майнові права. Відносини, пов’язані з заставою, як і саме кредитування, оформлюються окремим договором застави – це юридичний документ, що укладається окремо від кредитного договору, який забезпечується заставою [4].

Загальні принципи кредитних відносин регулюються відповідними статтями Цивільного кодексу України. Ці відносини також оформлюються окремим додатковим договором у кредитній справі.

Відносини щодо споживчого кредитування регламентуються Законом України «Про захист прав споживачів» [5]. Так, споживчий кредит – це кошти, що надаються кредитодавцем (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції. Споживчий кредит надається в національній грошовій одиниці на придбання товарів тривалого користування та послуг і передається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору. Відповідно ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів» встановлює та регламентує права споживача в разі придбання ним продукції у кредит [5]. Договір про надання споживчого кредиту укладається між кредитодавцем і споживачем, відповідно до якого кредитодавець надає кошти (споживчий кредит) або бере зобов’язання надати їх споживачеві для придбання продукції у розмірі та на умовах, встановлених

договором, а споживач зобов'язується повернути їх разом із нарахованими відсотками. Не вважається пропонуванням споживчого кредиту інформація про можливість надання його під час придбання продукції.

Надзвичайно важлива роль банків у системі організації суспільного виробництва і в забезпеченні державного регулювання економіки вимагає постійного розвитку всієї банківської системи і забезпечення стабільності її функціонування.

Найбільш суттєві моменти контролю за функціонуванням банківської системи сконцентровано в економічних нормативах, установлюваних центральним банком стосовно комерційних банків, які є обов'язковими для останніх. Розглянемо ці нормативи стосовно до банківської системи України.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» Національний банк України встановив низку економічних нормативів, зокрема що регулюють кредитну діяльність обов'язкових для всіх комерційних банків [2]. Найбільш важливі з них містять:

- мінімальний розмір регулятивного капіталу банку;
- достатність капіталу банку;
- нормативи ліквідності банку;
- максимальний розмір ризику на одного контрагента;
- великих кредитних ризиків;
- максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру;
- максимального сукупного розміру кредитів, гарантій, наданих інсайдерам.

Мета встановлення нормативів і контролю за ними полягає в тому, щоб забезпечити фінансову стабільність банків, а відтак, і захистити інтереси вкладників [17, с. 122].

Нормативно-правові акти Національного банку видаються у формі постанов Правління Національного банку, а також інструкцій, положень та правил, що затверджуються постановами Правління Національного банку. Ці

акти не можуть суперечити законам України та іншим законодавчим актам України і не мають зворотної сили, за винятком випадків, коли вони за законом пом'якшують або скасовують відповідальність.

При розгляді регуляторної діяльності Національного банку України варто зазначити, що вона не обмежується впливом на поточний стан банківської системи та вирішенням поточних економічних проблем. Центральному банку нашої країни потрібно спрямувати свої зусилля на вирішення стратегічних питань, які виникають перед Україною у зв'язку з процесами глобалізації та зміною місця нашої країни в світовому господарстві [21, с. 127].

Головна сфера банківської діяльності – кредитування в Україні фактично не має спеціального законодавчого забезпечення. Правовою основою регулювання кредитної діяльності комерційних банків в Україні є численні підзаконні акти: інструкція Національного банку України «Про порядок регулювання діяльності банків України» № 368 від 28.08.2001 р. [10], постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування залучення і використання іноземних кредитів, повернення яких гарантується Кабінетом Міністрів України, вдосконалення системи залучення зовнішніх фінансових ресурсів та обслуговування зовнішнього державного боргу» № 414 від 05.05.1997 р. [8], Цивільний кодекс України (ст. 380-385) [1] та інші нормативні акти. Закон «Про Національний банк України» [3] вміщує норми, що стосуються загальних положень грошово-кредитної політики. Закон «Про банки і банківську діяльність» [2] також дає загальне юридичне трактування кредитних операцій і подає загальні норми, які стосуються інституту захисту прав та інтересів кредиторів, забезпечення стабільності банківської системи, а також вказує на обмеження у сфері кредитування.

Слід відзначити, що наразі потрібна державна програма вдосконалення системи банківського кредитування позичальників, яка б охоплювала нормативно-правові (організаційні) й економічні напрямки функціонування кредиту в економіці.

Фахівці, що займаються законодавчим регулюванням банківської діяльності, безперечно визнають необхідність невідкладного вирішення актуальної проблеми. Однак, вони мають розбіжності стосовно шляхів і механізмів її вирішення. Загалом, сформувалися два підходи до правового забезпечення кредитування. Прихильники першого підходу вважають, що кредитні правовідносини повинні бути регульовані загальними нормами цивільного права. Представники другого підходу не заперечують, що Цивільний кодекс є основоположним законом, що визначає правові основи регулювання кредитних відносин. Проте, вони вважають, що треба реалістично оцінювати законодавчі можливості державних органів влади, зокрема Верховної Ради, які мають сотні законопроектів на розгляді. Таким чином, на протязі невизначеного періоду кредитні відносини залишатимуться без відповідного законодавчого регулювання [35].

Прихильники створення окремого Закону «Про кредитування» висувають іще один вагомий аргумент: положення проекту Цивільного кодексу стосуються базових, концептуальних засад регулювання кредитних відносин і не містять конкретних юридичних механізмів щодо порядку надання [1]. Використання, повернення банківського кредиту, порядку стягнення заборгованості за кредитним договором та інших важливих аспектів відповідальності суб’єктів кредитних відносин. Саме тому й потрібен спеціальний закон, у якому б деталізувалися загальні положення Цивільного кодексу.

Загалом, прийняття спеціального закону про споживче кредитування є важливою подією для фінансового сектору та споживачів. На нашу думку, законодавчо передбачені нововведення та конкретизація діючих нормативних актів спрямовані на захист прав споживачів та кредиторів. Вони можуть стати міцною основою для регулювання правовідносин у цій сфері за умови, що детальні умови та обов’язки кредитних посередників, а також процедури та положення щодо оцінки кредитоспроможності споживачів будуть на рівні статуту кредитного посередника Національного банку України (НБУ).

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз загальних показників банківського кредитування економіки України

Ресурсна база комерційного банку в сучасних умовах складається з власного капіталу та зобов'язань банку. Джерелами надходження ресурсів для банку в вигляді зобов'язань можуть бути: депозити, які включають кошти інших банків, кошти суб'єктів господарювання, кошти бюджетів різних рівнів, кошти фізичних осіб; позикові кошти (недепозитні залучення), які банк одержав від інших банків у вигляді кредитів і розміщенням власних боргових цінних паперів (депозитних сертифікатів, облігацій), кредити міжнародних фінансових установ, субординовані кредити (додатки А-Б).

З початку 2022 року загальний обсяг активів українських банків збільшився на 9,3% (105,24 млрд. грн.) і перевищував позначку в 1,2 трлн. грн., досягнувши 1 232,4 млрд. грн. на 01.10.2022 р. Порівняно з розміром активів на 01.10.2021 р., обсяг активів банківської системи зросли на 10,3% (114,92 млрд. грн.). Зростання активів протягом перших дев'яти місяців 2022 року відбулося, перш за все, за рахунок збільшення обсягу портфелю цінних паперів на продаж, інших фінансових активів та коштів у інших банках [10].

Розмір кредитного портфелю без вирахування сформованих резервів за січень-вересень 2022 року збільшився на 5,6% (на 45,41 млрд. грн) (рис. 2.1). При цьому частка довгострокових кредитів в кредитному портфелі банків зменшилася протягом перших дев'яти місяців 2022 року на 1,7 п.п. (з 48,4% до 46,7%), в той час як станом на 01.01.2018 р. вона складала 64,1%.

Деталізацію та динаміку зміни окремих агрегованих балансових показників наведено нижче, в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Сукупні активи банківської системи України, млрд. грн

Балансові показники	**В цілому по банківській системі**							
	01.01. 2021	**01.04. 2021**	**01.07. 2021**	**01.10. 2021**	**01.01. 2022**	**01.04. 2022**	**01.07. 2022**	**01.10. 2022**
Грошові кошти та їх еквіваленти	141608	135671	139511	143870	172 266	150875	154770	162922
Торгові цінні папери	11688	14 945	20 990	17 911	17 463	17 507	15 406	11 265
Кошти в інших банках	52134	53 739	50 987	37 306	26 682	26 892	30823	32 314
Кредити та заборгованість клієнтів	666101	670017	676956	686 336	694 381	707754	719099	742989
Цінні папери	63990	69 167	74 038	76 422	72 898	97 397	109468	109116
в портфелі банків на продаж								
Основні засоби та нематеріальні активи	39402	38 488	39 351	39 688	39 798	39 196	39 546	40 065
Інші фінансові активи	40841	63953	63 190	74 512	64 931	63 108	78 723	84 150
Інші активи	38509	36 493	39 372	39 402	38 760	42 406	46 376	43 998
Усього активів	**1054272**	**1082473**	**1104395**	**1117446**	**1127791**	**1146136**	**1194211**	**1226818**

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Протягом 2022 року продовжувалося зростання окремих складових кредитно-інвестиційного портфеля. Незважаючи на незначне зменшення у ІІІ кварталі 2022 року, за результатами перших дев’яти місяців поточного року обсяг цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшився на 49,68% (36,22 млрд. грн.). Обсяг кредитів та заборгованості клієнтів зріс на 7,00%, або на 48,61 млрд. грн. При цьому залишки інших фінансових активів збільшились протягом січня-вересня 2022 року на 29,60% (19,22 млрд. грн.). Обсяги грошових коштів та їх еквівалентів, а також торгових цінних паперів зменшились протягом січня-вересня 2022 року на 5,42% (-9,34 млрд. грн.) та на 35,49% (-6,20 млрд. грн.) відповідно. Обсяг коштів в інших банках зріс за результатами перших дев’яти місяців 2022 року на 21,11% (5,63 млрд. грн.).

В табл. 2.2 показано зміну активів банківської системи за період 01.01.2022 р. – 01.10.2022 р. у розрізі груп банків.

Таблиця 2.2

Динаміка активів банків у розрізі груп, млн. грн.

Балансові показники	**Група 1**		**Група 2**		**Група 3**		**Група 4**	
	01.01. 2022	**01.10. 2022**	**01.01. 2022**	**01.10. 2022**	**01.01. 2022**	**01.10. 2022**	**01.01. 2022**	**01.10. 2022**
Грошові кошти та їх еквіваленти	114475	100018	23 060	24 487	15 882	16 555	18 849	21 001
Торгові цінні папери	9 959	5 704	3 573	1 381	2 494	3 157	1436	1 481
Кошти в інших банках	8 960	17216	4 653	3 202	7 119	5 148	5 950	6 854
Кредити та забораованість клієнтів	444254	484 098	123 619	115455	56 241	63 627	70 267	84 953
Цінні папери в портфелі банків на продаж	54 719	86 738	7 404	9 398	6 356	6 823	4 419	5 986
Основні засоби та нематеріальні активи	24 054	24 700	7 054	6 518	3 491	3 330	5 199	5 489
Інші фінансові активи	37 410	47 943	15 874	18 969	6 519	8 835	5 129	8 694
Інші активи	22 403	25 430	9 440	11 100	3 403	3 176	3 514	4 536
Усього активів	**716233**	**791848**	**194 679**	**190 510**	**10150 5**	**110651**	**114 762**	,38995

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Так, варто відзначити, що протягом січня-вересня 2022 року зростання активів відбулось серед усіх груп банків, окрім ІІ групи. По І групі банків сукупні активи протягом січня-вересня 2013 року зросли на 10,6% (75,61 млрд. грн.), по ІІІ групі – на 9,0% (9,15 млрд. грн.), по IV групі – на 21,1% (24,23 млрд. грн.), по ІІ групі – зменшились на 2,1% (-4,17 млрд. грн.).

Обсяги заборгованості за виданими кредитами найбільше зросли серед банків IV групи – на 20,9%. Серед банків І та ІІІ груп – на 9,0% та на 13,1%

відповідно, а серед банків II групи – зменшились на 6,6%. Розмір цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшився по всіх групах: серед банків I групи – на 58,5%, серед банків II групи – на 26,9%, серед банків III групи - на 7,3%, серед банків IV групи – на 35,5%.

Загальний обсяг нових кредитів у січні 2022 р. становив 101,2 млрд. грн. В умовах сезонного уповільнення динаміки грошово-кредитного ринку обсяги нових кредитних угод зменшилися за місяць на 29,9%. Проте за 12-місячними кумулятивними даними вони зросли на 0,6%. Переважна частка договорів (85,6%) укладалася з нефінансовими корпораціями. Водночас обсяг нових кредитів сектору домашнім господарствам за 12-місячними кумулятивними даними збільшився на 2,4% – табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Нові кредити (обсяги кредитів, наданих протягом періоду)

Показники	За місяць, млрд. грн.			За 12 місяців кумулятивно				Середній обсяг за попередні 12 місяців, млрд. грн.	Залишки на кінець місяця, млрд. грн.
	Грудень 2021 року	Січень 2022 року	Лютий 2022 року	млрд. грн.		Зміна,%			
				Січень 2022 року	Лютий 2022 року	Січень 2022 року	Лютий 2022 року	Лютий 2022 року	Лютий 2022 року
Обсяг нових кредитів, наданих протягом періоду									
Усього	144,4	101,2	111,3	1379,3	1385,7	0,6	0,5	114,9	823,9
Домашні господарства	13,0	9,1	8,8	106,6	109,1	2,4	2,3	8,9	188,2
Нефінансові корпорації	126,5	86,4	99,7	1237,5	1240,5	0,1	0,2	103,1	612,6
Обсяг нових депозитів домашнім господарствам									
Усього	13,0	9,1	8,8	106,6	109,1	2,4	2,3	8,9	188,2
Споживчі кредити	11,2	7,9	7,3	89,3	91,5	2,7	2,4	7,4	127,0
Кредити на нерухомість	0,513	0,056	0,111	3,910	3,827	-3,4	-2,1	0,326	57,1
Обсяг нових депозитів не фінансовим корпораціям									
Усього	126,5	86,4	99,7	1237,5	1240,5	0,1	0,2	103,1	612,6
Сільське господарство	4,8	4,2	4,7	53,2	54,4	3,6	2,3	4,4	35,0
Промисловість	32,7	23,8	29,9	390,2	384,5	-1,5	-1,5	32,5	167,6
Будівництво	2,8	2,0	2,1	36,0	36,2	-2,1	0,7	3,0	46,9
Торгівля	67,9	44,9	48,8	589,9	596,9	0,7	1,2	49,2	220,5

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Загальний обсяг нових кредитів у лютому 2022 р. становив 111,3 млрд. грн., середній обсяг за попередні 12 місяців – 114,9 млрд. грн. Обсяги кредитування за 12-місячними кумулятивними даними (річне обчислення) становили 1 385,7 млрд. грн. Обсяги кредитування домашніх господарств протягом місяця становили 8,8 млрд. грн., середній обсяг за попередні 12 місяців – 8,9 млрд. грн. Обсяги кредитування в річному обчисленні становили 109,1 млрд. грн. Обсяги кредитування нефінансових корпорацій протягом січня місяця 2022 р. становили 99,7 млрд. грн., середній обсяг за попередні 12 місяців – 103,1 млрд. грн. Обсяги кредитування в річному обчисленні становили 1 240,5 млрд. грн.

Отже, протягом 2020-2022 рр. залишки кредитів, наданих резидентам, продовжували зростати. Кредитна підтримка банками реального сектору економіки здійснювалася переважно в національній валюті. Основним позичальником залишався сектор нефінансових корпорацій. Серед кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, найбільше зросли залишки кредитів строком до 5 років. Суттєво активізувалося кредитування домашніх господарств у національній валюті. Водночас тривало скорочення кредитної заборгованості сектору в іноземній валюті. Нові кредитні угоди протягом досліджуваного періоду укладалися переважно з нефінансовими корпораціями.

2.2 Вплив банківського кредитування на основні показники розвитку економіки

Ситуація на ринку банківських послуг (певна стагнація) перебуває під впливом тих обставин, які мають місце в країні [23]:

− політичних – очікування закінчення війни і вичікування позитивних змін;

− економічних – значна невизначеність у сфері приватизації/реприватизації;

− регуляторних – проблем із репатріацією фінансових інвестицій за кордон через зміну нормативної бази НБУ щодо цих операцій.

А оскільки понад 2/3 організованого фінансового ринку України формує іноземний капітал, то, зрозуміло, проблеми з виводом інвестицій мають своєю зворотною стороною проблеми їх входження.

Перш за все, сьогодні слід визначити три глобальні проблеми ринку [8]:

1) відстороненість учасників фінансових ринків від стимулювання розвитку економіки, їх орієнтованість на отримання швидких прибутків;

2) брак довіри населення до фінансових установ;

3) відсутність ефективного позичальника та наявність «токсичних» активів.

Внутрішня підтримка українського ринку фінансових послуг знаходиться не на найвищому рівні – українські інституціональні інвестори (пенсійні фонди, страхові компанії, які розміщують свої резерви в ліквідних акціях, інститути спільного інвестування) істотно програють західним інвесторам за обсягом коштів, що інвестуються в український ринок. Західні ж інвестори дуже швидко реагують на будь-які новини на відміну від вітчизняних.

Крім низької ліквідності та слабкої внутрішньої підтримки на ринку банківських послуг України існує ще одна фундаментальна проблема: вкрай низький відсоток акцій, які обертаються на біржі.

А це означає, що фондовий ринок України є вкрай недорозвиненим, і на ньому неможливо реалізовувати довготривалі інвестиційні стратегії і ринок. А це, в свою чергу, уповільнює як самий розвиток ринку, так і розвиток національної економіки.

Рівень кредитування економіки України під час війни не показував такі темпи зростання, які спостерігались у мирний час. Брак кредитної активності

був обумовлений такими факторами:

−згортання кредитної активності міжнародними банківськими групами через впровадження заборон з боку материнських банків. Зокрема, багато банківських груп поставили умови українським донькам кредитувати в межах обсягів кредитних портфелів, які були наявні на початку війни;

−наявність альтернативи кредитним вкладенням у формі ДС НБУ та облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП);

−обмеження страхування нових проєктів в Україні через збільшення цін на таке страхування і проблеми з оплатою страховиками послуг перестраховиків за межами України.

У гальмуванні зростання кредитної активності банків є і негативні, і позитивні аспекти. Гальмування зростання кредитної активності матиме негативний влив на економіку України і буде збільшувати залежність економічних процесів із відновлення від іноземної допомоги. З іншого боку, зараз банківська система утримує значний обсяг ресурсів і перерозподіляє їх на користь ліквідних активів–більш ліквідних, ніж звичайні кредити реальному сектору. Отже, під час війни вирішилася проблема вибору між впливом на економічне зростання та рівнем стабільності банківського сектору. Цілком природна реакція банків–тримати більше ліквідності під час непередбачуваної безпекової ситуації–гарантувала і гарантує стабільну роботу банківського сектору під час війни. Сьогодні вплив війни на якість банківських кредитів є відчутним, але дуже далеким від катастрофічного. За період із 01.02.2022розмір NPL виріс із 345,13млрдгрн до 435,2млрдгрн, тобто на 26%, що з урахуванням інфляції та девальвації взагалі не повинно вплинути на роботу банків (рис.1)

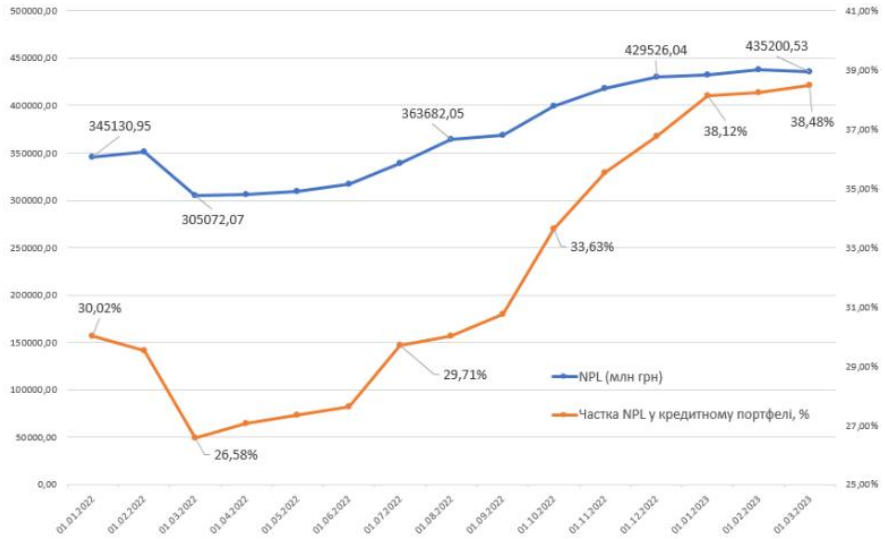

Рис. 1–NPL та частки NPL в кредитному портфелі загалом по банківській системі

Джерело: складено за даними[31]

Рівень NPL за період із 01.01.2022 до 01.03.2023 виріс з 30,02%до 38,48%.Ми допускаємо, що таке невелике зростання може продовжитись і надалі, і буде зупинене у міру того, як банки почнуть нарощувати кредитування економіки. Хвиля видачі нових кредитів може суттєво знизити рівень NPL та покращити його до значень, які будуть кращі за довоєнний рівень. У міру того, як в Україні буде розпочинатися процес відбудови, надлишкова ліквідність з банківського сектору буде перетворюватися на нові кредити. Реальність реалізації цього сценарію залежить від перебігу воєнних дій та забезпечення страхування проєктних та комерційних ризиків під час війни.

Сприймаючи дані про ТОП-30 банків із найменшою часткою NPL, слід враховувати, що в такий ренкінг потрапили банки, які могли не мати значних обсягів кредитування, або для яких кредитування не було основним джерелом заробітку. Серед банків, які мали помітні кредитні портфелі, з ТОП-30 банків за рівнем NPL можна відмітити: Піреус Банк, Правекс Банк, Креді Агріколь Банк, Укрсиббанк, Райффайзен Банк, КОМІНБАНК, ОТП Банк та інші (табл.1).

Таблиця 2.2

ТОП-30 банків за часткою NPL на 01.02.2023,%

№	Назва банку	Частка, %	№	Назва банку	Частка, %
1	АТ «АЛЬТБАНК»	2,92	16	АТ «УКРСИББАНК»	15,52
2	АТ «МОТОР-БАНК»	3,80	17	АТ «Райффайзен Банк»	15,57
3	АТ «АП БАНК»	4,53	18	ПАТ «МТБ БАНК»	16,65
4	АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ»	5,07	19	АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	16,99
5	АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»	6,48	20	АТ «КОМІНБАНК»	18,46
6	АТ «ПРАВЕКС БАНК»	10,07	21	АТ «БТА БАНК»	19,01
7	АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК»	10,16	22	АТ «ОТП БАНК»	19,58
8	АТ АКБ «Львів»	10,30	23	АТ «КБ «ГЛОБУС»	21,71
9	АТ «Полтава-банк»	11,40	24	АТ «ЮНЕКС БАНК»	21,91
10	АТ «МетаБанк»	12,72	25	АТ «АСВІО БАНК»	22,78
11	АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	13,95	26	АТ «АКБ “КОНКОРД”»	24,28
12	АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	14,04	27	АТ «ПУМБ»	25,73
13	Акціонерний банк «Південний»	14,35	28	АТ «ТАСКОМБАНК»	26,38
14	АТ «СКАЙ БАНК»	14,82	29	АТ «КРЕДОБАНК»	26,88
15	ПАТ «БАНК ВОСТОК»	14,89	30	АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ»	26,99

Джерело: складено за даними[31]

Вищенаведене забезпечує високу оцінку надійності депозитів відповідних банків, тому можна сказати, що зниження якості кредитних портфелів банків під час війни було помітним, але не катастрофічним, а за умови коригування на інфляційні процеси та девальвацію зміну рівня NPL у кредитних портфелях банків можна було б вважати несуттєвою та далекою від катастрофічних наслідків. Можливість початку процесів з відбудови України вже у 2023 році покращить перспективи українського кредитного ринку, а хвиля нових кредитів знизить рівень NPL до рівнів, кращих за довоєнний.[32]

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Головною тенденцією споживчого кредитування у поточному періоді залишається максимізація прибутків окремих банків. Тривале стрімке збільшення доходів та зниження стандартів роздрібного кредитування стимулюють зростання цього сегмента. Кредитування відіграє все важливішу роль у забезпеченні приватного споживання. Нині співвідношення нових кредитів та сукупних споживчих витрат домогосподарств становить 8,6% [2, с. 36], що є вдвічі більше, ніж за минулі періоди. Враховуючи це, споживче кредитування банки розглядають як можливість збільшення своїх прибутків, як результат – зниження стандартів кредитування, неналежна перевірка фінансового стану фізичної особи, підвищення кредитних ризиків тощо. Таким чином, рекомендації мають стосуватись загального покращення стану банківського сектору, а не створювати передумову для підвищення прибутковості конкретних банків.

Отже, пропозиції та практичні рекомендації до органів державної влади та управління мають наступний зміст:

1. Пропозиція щодо підвищення стандартів оцінки фінансового стану позичальника. Оцінка фінансового стану є обов'язковою вимогою, яка здійснюється на підставі Закону України «Про споживче кредитування» [1]. Але, на наш погляд, процес визначення рівня платоспроможності позичальника має вдосконалюватись та проводитись більш якісно за декількома позиціями. Перш за все, це визначення соціального статусу та рівня доходів громадянина. Другим кроком має бути вивчення складу сім'ї: врахування кількості осіб в сім'ї позичальника, наявність неповнолітніх дітей тощо. Наступним кроком має бути детальне дослідження кредитної історії. В результаті проведеного дослідження можливо зробити певні висновки щодо обсягу доходів, платоспроможності позичальника, схильності до заощаджень,

середній рівень витрат та, як результат, визначити орієнтовну суму споживчого кредиту, яку позичальник зможе повернути, якщо враховувати вищенаведені фактори.

Не менш важливою є первинна оцінка [14, с. 97], яку необхідно враховувати при прийнятті рішення, а саме:

– оцінити зовнішній вигляд клієнта та осіб, які його супроводжують;

– оцінити особливості психічного стану клієнта;

– оцінити взаємовідносини з особами, які супроводжують клієнта (за наявності);

– сформулювати та поставити клієнтові уточнювальні питання, оцінити реакцію клієнта і зміст відповідей;

– перевірити документи клієнта;

– проаналізувати зорову, текстову та мовну інформацію.

Враховуючи те, що сучасне кредитування характеризується як автоматизований процес, то реалізація вищенаведеної рекомендації дасть можливість управляти ризиками споживчого кредитування та знизити вплив людського фактора на прийняття рішення.

2. Пропозиція щодо диверсифікації кредитного портфеля банку. На практиці, банки мають більш зважено здійснюватимуть алокацію капіталу між бізнес-напрямами з огляду на їхні ризики та прибутковість. Результатом реалізації запропонованої рекомендації стане підвищення ефективності ризик-менеджменту банку та зниження фінансових втрат від потенційно безнадійної кредиторської заборгованості. Сьогодні ризик-менеджмент в межах вітчизняних банків реалізується на базі Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [3]. Доцільним буде розглянути пропозицію щодо зміни структури кредитного портфеля банку, тобто практична реалізація буде передбачати кредитування різних напрямів в певній пропорції. На наш погляд, така пропозиція є достатньо актуальною, враховуючи те, що обсяги видачі нових кредитів залишаються незмінно високими у грошовому вимірі, частка процентних

доходів банків, що забезпечується споживчими кредитами, сягнула 29%. Надзвичайна прибутковість цього напряму стимулює банки його активно розвивати та. Десяток банків демонструє річний приріст (станом на 2019 р.) чистого портфеля споживчих кредитів понад 30% [2]. Окремі з них збільшили портфель більш ніж вдвічі за рік. Разом зі збільшенням обсягів споживчих кредитів збільшується ризиковість діяльності банку, тому, на наш погляд, частка процентних доходів банків від споживчого кредитування не має бути вищою, ніж 25%.

3. Пропозиція щодо підвищення рівня значущості страхування споживчих кредитів. Станом на сьогодні існує механізм страхування кредитних ризиків, але, враховуючи його недосконаліть та важкість реалізації, переважно він не застосовується у практиці кредитування. Тому, вважаємо доцільним розробити стратегію розвитку співпраці фінансово стабільних страхових компаній із комерційними банками України. Головна мета стратегії – розробка та впровадження нового страхового продукту, який буде передбачати страхування ризиків споживчого кредитування. Важливим аспектом впровадження новоствореного страхового продукту є відносно не високий рівень страхових премій. Така умова пов’язана з тим, що в кінцевому результаті необхідно уникати збільшення додаткових надбавок до кінцевої суми кредиту, оскільки мета створення такого страхового продукту – управління ризиками споживчого кредиту, а не отримання додаткових прибутків страховою компанією. Крім того, страхування має бути обов’язковою умовою видачі споживчого кредиту, тільки за таких обставин зазначену рекомендацію можна розглядати як реальний метод впливу на ризиковість споживчого кредитування.

4. Пропозиція щодо зміни кредитних правил та кредитних продуктів: вікові обмеження в залежності від кредитного продукту та суми кредиту, обмеження видачі споживчих кредитів пенсіонерам, запровадження програми спеціальних соціальних кредитів для окремих груп населення, встановлення диференційованих ставок в залежності від суми споживчих кредитів. Крім

того, на наш погляд, у сфері споживчого кредитування доцільно встановити обмежені терміни для повернення коштів. Термін кредитування не має перевищувати трьох років, що пов’язано зі змінами соціального статусу позичальника, рівня доходів тощо.

5. Пропозиція щодо підвищення рівня значущості поручителя. На сьогодні, роль поручителів у споживчому кредитуванні є незначна. Але, для комерційних банків це є важливий інструмент управління та мінімізації ризиків споживчого кредитування. Тому, вважаємо доцільним, здійснювати оцінку фінансового стану поручителя та підвищити його значущість у процесі кредитування.

Попри те, що в сучасних ринкових умовах існує широкий інструментарій мінімізації споживчого кредитного ризику, не всі банки використовують його раціонально та ефективно. Як результат, збільшення тривалості прийняття рішень, погіршення якості перевірки кредитоспроможності та фінансового стану позичальника та поручителя, погіршення якості кредитного портфеля, ускладнення контролю за процесом споживчого кредитування та інші системні недоліки, які вимагають негайно усунення. Тому запропоновані рекомендації є достатньо актуальними методами управління ризиками у сфері споживчого кредитування і є необхідними для досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю банків та обсягами виданих кредитів населенню.

Для активізації банківського кредитування в Україні та розвитку економіки пропонуємо впровадження Open Banking.

Впровадження Open Banking створює додаткові переваги для громадян України, бізнесу, учасників фінансового ринку та держави.

Для кінцевих споживачів:

1. Посилення конкуренції на фінансовому ринку в інтересах споживачів, що стимулюватиме поліпшення умов клієнтського обслуговування та підвищення якості сервісів, зниження тарифів на обслуговування, а також розширення лінійки інноваційних сервісів.

2. Агрегація своєї фінансової інформації в режимі одного вікна і ведення бюджету (Daily Banking, PFM, BFM). Впровадження відкритих API сприятиме розвитку сервісів, в яких клієнти зможуть бачити всі свої фінансові продукти (навіть відкриті в різних фінансових організаціях) в одному додатку, вести облік витрат і доходів, здійснювати фінансове планування.

3. Створення умов для управління своїми даними. За згодою і за дорученням клієнта його дані зможуть передаватися між постачальниками послуг.

4. Персоналізація продуктової пропозиції. Можливість отримувати персональні пропозиції на основі обміну споживчими даними за рахунок більш глибокого аналізу інформації про споживача.

5. Підвищення інформаційної безпеки при отриманні фінансових послуг. Як учасники фінансового ринку, так і фінтех-компанії, які отримують інформацію про клієнта з використанням відкритих API, будуть зобов’язані виконувати вимоги з інформаційної безпеки.

Для учасників ринку:

1. Підвищення конкурентоспроможності невеликих учасників фінансового ринку і фінтех-компаній за рахунок демонополізації доступу до клієнтських даних і розвитку інновацій.

2. Скорочення витрат на нові інтеграції. Організації зможуть інтегруватися з усіма партнерами, використовуючи стандартні вимоги, що знизить часові та фінансові витрати, а також кількість помилок при розробці.

3. Поява нових цифрових каналів для залучення клієнтів за рахунок сервісів, що агрегують фінансові дані клієнтів, і завдяки розвитку платформ для порівняння і вибору продуктів.

4. Підвищення довіри учасників фінансового ринку до фінтех-компаній внаслідок того, що вони будуть зобов'язані виконувати вимоги до інформаційної безпеки.

5. Зрозумілі «правила гри». Правила обміну даними будуть відкритими і єдиними, а механізми врегулювання спірних ситуацій будуть прозорі для всіх сторін.

Для держави:

1. Створення умов для розвитку конкуренції. Впровадження обов'язкових і рекомендаційних відкритих API, в тому числі учасниками фінансового ринку, що входять в екосистеми, спрощує перехід клієнтів між постачальниками послуг, що в свою чергу буде стимулювати розвиток конкуренції.

2. Розвиток нових бізнес-моделей в економіці. В умовах зростаючої конкуренції учасники ринку будуть прагнути утримувати існуючих клієнтів і залучати нових, формуючи зручний цифровий клієнтський шлях, створюючи комплексні пропозиції, використовуючи нові бізнес-моделі, що буде сприяти розвитку інноваційних рішень не тільки на фінансовому ринку, але і в економіці в цілому.

3. Розвиток фінансової доступності та фінансової грамотності. Розвиток заснованих на використанні відкритих API сервісів (наприклад, інструментів для порівняння і вибору фінансових продуктів, що дозволяють споживачам аналізувати доходи і витрати) буде сприяти прийняттю більш усвідомлених фінансових рішень, отримання доступу до більш широкому переліку послуг і зростання фінансової доступності в цілому.

Інноваційність і зручність сервісів, а також їх затребуваність споживачами безпосередньо залежать від виду та обсягу даних, що «відкриваються».

Отже, розглянемо два можливих варіанти застосування Open Banking в банківській системі України (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Варіанти застосування Open Banking в банківській системі України

Мета	Вплив на досягнення мети		
	Варіант 1		Варіант 2
	На фінансовому ринку	В інших галузях	На фінансовому ринку і в інших галузях
Розвиток крос-галузевої конкуренції в економіці	високий	низький	високий
Підвищення фінансової доступності	високий	високий	високий
Можливість клієнта розпоряджатися його даними	високий	низький	високий
Створення інноваційних продуктів і послуг	високий	низький	високий

Джерело: складено автором

Варіант 1. Використання Open Banking на фінансовий ринок у вигляді моделі відкритих фінансів. Надалі використання Open Banking може бути поширене на інші галузі економіки у вигляді моделі Відкритих даних.

Варіант 2. Впровадження Open Banking у вигляді моделі Відкритих даних, коли вимоги до обміну даними з використанням Open Banking будуть поширюватися як на організації фінансового ринку, так і на інші організації нефінансового ринку.

Варіант 1. Відкриті Фінанси. Варіант 1 передбачає поетапне впровадження стандартів відкритих API в різних секторах фінансового ринку – банківському, інвестиційному, страховому і мікрофінансовому.

Впровадження моделі відкритих фінансів допоможе, з одного боку, створювати комплексні фінансові сервіси, з іншого – не допустити проблем з конкуренцією між різними секторами фінансового ринку. Зокрема, це сприятиме розвитку сервісів для управління фінансами, які стануть використовувати не тільки дані про банківські продукти, а й про інвестиційні, страхові та інші фінансові інструменти. При цьому варто відзначити, що, ймовірно, на перших етапах впровадження (до переходу до відкритих даних) може виникнути дисбаланс на користь нефінансових компаній за рахунок доступу до даних фінансових організацій: так, екосистеми, побудовані

навколо технологічних компаній, до складу яких входять банки, зможуть отримувати доступ до даних фінансових організацій, в той час як самі нефінансові компанії, що входять в такі екосистеми, не будуть в обов'язковому порядку надавати дані іншим учасникам (зберігаючи при цьому можливість надання даних на добровільній основі).

В ході реалізації моделі відкритих фінансів передбачається опрацювати можливість переходу до моделі відкритих даних. Враховуючи потенціал відкритих API для створення інноваційних крос-галузевих сервісів, практика обміну даними з використанням відкритих API може бути розширена і на інші сектори економіки за рішенням відповідних державних органів з урахуванням пропозицій учасників ринку.

Варіант 2. Відкриті дані. Варіант 2 передбачає поширення стандартів відкритих API одночасно на організації фінансового та нефінансового ринку. Як зазначають учасники фінансового ринку, можливість отримання доступу до нефінансових даних про клієнтів за їх згодою дозволила б їм надавати персоналізовані фінансові продукти і послуги, більш точно оцінювати рівень ризику щодо кожного з них.

Реалізація моделі відкритих даних сприятиме розвитку добросовісної конкуренції між учасниками фінансового ринку і нефінансовими компаніями і дозволить уникнути суттєвої асиметрії в доступі до даних.

Перехід до моделі відкритих даних потребуватиме координації взаємодії Національного Банку України, державних органів виконавчої влади та учасників ринку з метою розробки змін в законодавство, а також у створенні інфраструктури, орієнтованої не тільки на фінансовий ринок, а й на інші сектори економіки.

Незважаючи на те що варіант 2 дозволить отримати максимальний сукупний ефект для споживачів, бізнесу та економіки в цілому, перехід відразу до моделі відкритих даних може зайняти значно більше часу, ніж впровадження моделі відкритих фінансів, так як загального рішення і узгодження вимагатимуть питання, пов'язані з єдиним підходом до правового

забезпечення процесів обміну даними і визначенням правил крос-галузевої взаємодії. Досягнення результатів буде залежати від зацікавленості і великої залученості в опрацювання широкого числа представників від кожної галузі економіки і значних зусиль на організацію і координацію спільних завдань, що, відповідно, створює необхідність виділення значних ресурсів.

З урахуванням комплексної оцінки всіх можливих вигод і необхідних ресурсів НБУ вважає доцільною реалізацію моделі відкритих фінансів (варіант 1) з подальшим переходом до відкритих даних (варіант 2). Такий підхід дозволить підвищити доступність і інноваційність фінансових послуг, надасть клієнтам можливість розпоряджатися їх даними, причому результати можуть бути досягнуті вже в середньостроковій перспективі з огляду на те, що реалізація моделі відкритих фінансів є менш ресурсовитратною порівняно з варіантом 2. Надалі досвід впровадження відкритих API на фінансовому ринку можна буде застосувати і в інших секторах економіки і перейти до реалізації моделі відкритих даних (варіант 2).

На основі проведеного аналізу пропонуємо розглянути можливість поширення моделі відкритих даних на найбільші організації, що надають послуги у таких напрямках:

- телекомунікації,
- соціальні мережі,
- сфера роздрібної торгівлі, включаючи електронну комерцію,
- туристичні послуги, включаючи платформи бронювання житла,
- пошукові інтернет-системи,
- транспортні послуги, включаючи діяльність таксі.

Водночас одним із основних кроків при впровадженні моделі відкритих даних має стати формування методології визначення секторів, на які поширюватиметься модель Відкритих даних, а також критеріїв вибору організацій, для яких інформаційний обмін з використанням Open Banking матиме обов’язковий характер.

ВИСНОВКИ

Отже, сутність кредиту, як і його форма, постійно розвивається й ускладнюється. В основі цього процесу лежить розвиток і вдосконалення економічних відносин у суспільстві, що визначають зміни в характері формування вільних коштів, ускладнення і розширення потреб економічних суб’єктів у додаткових коштах, удосконалення організаційних та правових відносин між суб’єктами кредиту тощо.

Одним із проявів ролі кредиту виступає його вплив на безперервність процесів виробництва і реалізації продукції. Завдяки наданню позикових коштів для задоволення тимчасових потреб відбуваються «припливи» і «відливи» коштів позичальників. Це сприяє подоланню затримки відтворювального процесу, забезпечує безперервність і сприяє його прискоренню. Кредит відіграє важливу роль у задоволенні тимчасової потреби в коштах, яка може бути зумовлена сезонністю виробництва і реалізацією певних видів продукції. Використання позикових коштів дозволяє створювати сезонні запаси і здійснювати сезонні витрати підприємств відповідних галузей народного господарства.

Повномасштабна війна росії проти Україні призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектору. Внаслідок війни ВВП впаде більш як на третину, а інфляція в рази перевищуватиме цільовий рівень.

Неконтрольованої девальвації вдалося уникнути завдяки тимчасовій фіксації обмінного курсу. Водночас тиск на валютному ринку зберігається, НБУ проводить значні інтервенції з продажу іноземної валюти, щоб їх згладити. Також НБУ в червні 2023 року різко підвищив облікову ставку, щоб серед іншого забезпечити привабливість гривневих вкладів та послабити тиск на валютному ринку. Це рішення надалі спонукає банки підняти ставки за депозитами. Також має зрости дохідність ОВДП.

Отже, протягом 2020-2022 рр. залишки кредитів, наданих резидентам, продовжували зростати. Кредитна підтримка банками реального сектору економіки здійснювалася переважно в національній валюті. Основним позичальником залишався сектор нефінансових корпорацій. Серед кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, найбільше зросли залишки кредитів строком до 5 років. Суттєво активізувалося кредитування домашніх господарств у національній валюті. Водночас тривало скорочення кредитної заборгованості сектору в іноземній валюті. Нові кредитні угоди протягом

досліджуваного періоду укладалися переважно з нефінансовими корпораціями.

Внутрішня підтримка українського ринку фінансових послуг знаходиться не на найвищому рівні – українські інституціональні інвестори (пенсійні фонди, страхові компанії, які розміщують свої резерви в ліквідних акціях, інститути спільного інвестування) істотно програють західним інвесторам за обсягом коштів, що інвестуються в український ринок. Західні ж інвестори дуже швидко реагують на будь-які новини на відміну від вітчизняних.

Крім низької ліквідності та слабкої внутрішньої підтримки на ринку банківських послуг України існує ще одна фундаментальна проблема: вкрай низький відсоток акцій, які обертаються на біржі.

А це означає, що фондовий ринок України є вкрай недорозвиненим, і на ньому неможливо реалізовувати довготривалі інвестиційні стратегії і ринок. А це, в свою чергу, уповільнює як самий розвиток ринку, так і розвиток національної економіки.

Для активізації банківського кредитування в Україні та розвитку економіки пропонуємо впровадження Open Banking. Впровадження Open Banking створює додаткові переваги для громадян України, бізнесу, учасників фінансового ринку та держави.

Впровадження моделі відкритих фінансів допоможе, з одного боку, створювати комплексні фінансові сервіси, з іншого – не допустити проблем з конкуренцією між різними секторами фінансового ринку. Зокрема, це сприятиме розвитку сервісів для управління фінансами, які стануть використовувати не тільки дані про банківські продукти, а й про інвестиційні, страхові та інші фінансові інструменти. При цьому варто відзначити, що, ймовірно, на перших етапах впровадження (до переходу до відкритих даних) може виникнути дисбаланс на користь нефінансових компаній за рахунок доступу до даних фінансових організацій: так, екосистеми, побудовані навколо технологічних компаній, до складу яких входять банки, зможуть

отримувати доступ до даних фінансових організацій, в той час як самі нефінансові компанії, що входять в такі екосистеми, не будуть в обов’язковому порядку надавати дані іншим учасникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 3320-IX від 10.08.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Редакція від 29.07.2023, підстава – 3249-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

3. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Редакція від 02.07.2023, підстава – 3156-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text

4. Про заставу : Закон України від 02.10.1992. Редакція від 10.10.2022, підстава – 2518-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text

5. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991. Редакція від 19.11.2022, підстава – 2529-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text

6. Про страхування : Закон України від 07.03.1996. Редакція від 06.05.2023, підстава – 3050-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text

7. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003. Редакція від 08.06.2023, підстава – 3065-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text

8. Алескерова Ю.В. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. Причорноморські економічні студії. Випуск 27. 2018 С. 87-92.

9. Ампілогова К. О. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб. SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE. 2020. Випуск 4 (144). С. 33-39.

10. Аналітичний огляд ринку споживчого кредитування. 2019. URL : http://integrumventures.com/files/Аналіз_ринку_споживчого_кредитування_Україна_лют.2019.pdf

11. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: монографія / Л. О. Примостка, М. І. Диба та ін. К.: КНЕУ, 2015. 434 с.

12. Білявський В. М. Розробка клієнтоорієнтованої стратегії обслуговування споживачів підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2015. Вип. 49. С. 41-44.

13. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Петик Л.О., Кіндрат Ю.І. Регулювання споживчого кредитування в Україні. «Young Scientist». 2018. № 11 (63). С. 1073-1079.

14. Валютний ринок. URL : https://ua.teletrade.com.ua/analytics/news/currency

15. Василик О. Д. Теорія фінансів : навч. посібник. Київ : Центр навч. літ., 2005. 480 с.

16. Вовк В.Я. Ринок споживчого кредитування: проблеми та перспективи розвитку у посткризовий період. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

17. Вовчак О. Д. Вплив фінансових технологій на забезпечення конкурентоспроможності банку. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 1. С. 86-91.

18. Гасій О. В., Клименко В. І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com. ua/?op=1&z=7617

19. Гладких Д. М. Ризики та можливості банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки. Національний інститут стратегічних досліджень. *Аналітична записка. Сер. Економіка*. 2019. № 4. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/ANALIT%20GLADKYH%20ECONOMICS%20%23%204%202019_0.pdf

20. Голуб Г. Г., Сідельник О. П. Ритейл у банківському секторі України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2 (130). С. 53-56. URL: http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.02.056_u.php

21. Горин В. П. Роль кредитування домогосподарств у підвищенні суспільного добробуту в Україні. Наука й економіка. 2017. № 1 (45). С. 7-15.

22. Денисюк С. Фондовий ринок України : сучасний стан, недоліки та перспективи розвитку. URL : http://libfor.com/index.php?newsid

23. Державні фінанси в Україні : веб-сайт. URL : https://sota-buh.com.ua/news/derzhavni-finansy-v-ukraini

24. Децентралізація дає можливості : веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/about

25. Дешко А. П'ять кроків, які врятують фінансовий ринок України. URL : http://gazeta.dt.ua/macrolevel/p-yat-krokiv-yaki-vryatuyut-finansoviy-rinok-ukrayini-_.html

26. Дзюблюк О. В. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. *Світ фінансів*. 2019. № 3 (60). С. 8-25.

27. Зайвенко Т. О. Вдосконалення фінансової системи України в період переходу до ринкових відносин : веб-сайт. URL : http://www.rusnauka.com/SND/Economics/3_zayvenko%20t.o..doc.htm

28. Кобзєва Т. А. Мета та принципи фінансової системи України : веб-сайт. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_12.pdf

29. Миськів Г. Функціонування та розвиток кредитного ринку України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2015. 360 с.

30. Міндрова З. М. Проблеми та перспективи розвитку дистанційного банкінгу в Україні. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/lglpdp/29/287_Mindrowa_LG_29.pdf

31. Наглядова статистика Національного банку України: вебсайт.URL:https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist(дата звернення:20.04.2023).

32. НікітінА.Банківський система демонструє витримку.Урядовий кур'єр.31.03.2023.No64.C.6.

33. Національний банк та IFC за підтримки Швейцарської Конфедерації та Великої Британії спільно працюватимуть над підвищенням фінансової інклюзії в Україні. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-ifc-

za-pidtrimki-shveytsarskoyi-konfederatsiyi-ta-velikoyibritaniyi-spilno-pratsyuvatimut-nad-pidvischennyam-finansovoyi-inklyuziyi-v-ukrayini

34. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

35. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https:// index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php

36. Петрівський О. О. Перспективи розвитку пірингового кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку.* 2017. Вип. 7. С. 316-321. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/55.pdf

37. Результати ліцензування та реєстрації фінансових установ Національним банком у липні 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-litsenzuvannya-ta-reyestratsiyifinansovih-ustanov-natsionalnim-bankom-u-lipni

38. Романчукевич М. Й. Клієнтоорієнтованість як інструмент формування конкурентних переваг компанії. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 21. С. 165-173.

39. Савченко Т. Г. Поточні тренди розвитку фінансових технологій. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 3. С. 7-15.

40. Селіверстова Л. С. Особливості розвитку фінансового ринку України. URL : www.investplan.com.ua/pdf/9_2023/4.pdf

41. Стойко О. Я. Становлення та розвиток необанків в Україні. Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, 10-11 жовт. 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 244-252.

42. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf

43. Файдула М. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його розвиток в Україні. Банківська система України: стабілізація та драйвери зростання: матеріали Всеукр. наук. Інтернет-конф. Тернопіль: Вектор, 2017. С. 194-196

44. Халіна В.Ю. Клієнтоорієнтованість як нова парадигма ведення бізнесу. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 75-78.

45. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система: навчальний посібник. Харків, 2013. 315с.

46. Яценко М. С., Бондаренко А. О. Актуальні питання розвитку сектору фінансових послуг із застосуванням сучасних фінансових технологій. *Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво*. 2019. № 2. С. 25-30.

47. Building the Open API Economy. URL: https://www.ibm.com/blogs/cloud-archive/2016/05/building-for-open-api-economy/

48. The State of Open Banking in 2020. The Digital Banker. URL: https://digitalbankeronline.com/featured/the-state-of-open-banking-in-2020/

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Основні показники діяльності банків України

2017 – лютий 2022 рр.(млн. грн.)

№ з/п	Назва показника	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.02. 2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Кількість банків за Реєстром	198	198	197	194	198	176	176
2.	Виключено з Державного реєстру банків за рік	1	7	6	6	0	26	0
3.	Кількість банків, що знаходиться у стадії ліквідації	19	13	14	18	21	22	23
4.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176	175
4.1	з них: з іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	53
4.1.1	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	22
5.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35.0	36.7	35.8	40.6	41.9	39.5	39,5
	АКТИВИ							
I.	Активи банків	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 137 345
	Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції)	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 278 811
1.	Готівкові кошти та банківські метали	18 313	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	29 344

2.	Кошти в Національному банку України	19 120	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	35 720
3.	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	26 293	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	96 982
4.	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	807 805
	з них:							
4.1	кредити, що надані суб`єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	610 732
4.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	162 234
5.	Довгострокові кредити	291 963	507 715	441 778	420 061	426 430	394 246	392 600
5.1	з них: довгострокові кредити суб`єктам господарювання	156 355	266 204	244 412	262 199	290 348	276 683	276 302
6.	Прострочена заборгованість за кредитами	6 357	18 015	69 935	84 851	79 292	72 520	74 450
7.	Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	108 117
8.	Резерви під активні операції банків	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	142 056
	ПАСИВИ							
II.	Пасиви, усього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 137 345
1.	Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	170 361
1.1	з нього: сплачений зареєстрований статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	175 218
1.2	Частка капіталу у пасивах	11.6	12.9	13.1	14.6	14.7	15.0	15.0
2.	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	966 984
	з них:							
2.1	кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	208 426
2.1.1	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	86 755
2.2	кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	372 413
	з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	298 600
	Довідково:							
1	Регулятивний капітал	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	181 245
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2)	13.92	14.01	18.08	20.83	18.90	18.06	17.91

3	Доходи	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	13 344
4	Витрати	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	12 764
5	Результат діяльності	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	580
6	Рентабельність активів, %	1.50	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.61
7	Рентабельність капіталу, %	12.67	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	4.10
8	Чиста процентна маржа,%	5.03	5.30	6.21	5.79	5.32	4.51	4.35
9	Чистий спред,%	5.31	5.18	5.29	4.84	4.51	3.75	3.69

Джерело: Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index

Додаток Б

Таблиця Б.1

Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки (млрд. грн.)

Період	Усього	у тому числі											
		інші фінансові корпорації			сектор загального державного управління			нефінансові корпорації			інші сектори економіки		
		усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі	
			страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди	інші фінансові посередники та допоміжні фінансові організації		центральні органи державного управління	регіональні та місцеві органи державного управління		державні нефінансові корпорації	інші нефінансові корпорації		домашні господарства	некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	залишки коштів на кінець періоду, млн.грн.												
2014	143 423	1 663	…	…	5	–	5	106 078	6 391	99 687	35 677	35 659	18
2015	245 230	2 689	319	2 370	4	–	4	160 503	8 798	151 705	82 034	82 010	24
2016	426 867	5 932	550	5 382	4	–	4	260 476	13 326	247 150	160 455	160 386	69
2017	734 022	9 789	729	9 060	12	–	12	443 665	37 382	406 283	280 556	280 490	66
2018	723 295	14 014	632	13 382	5 755	4 527	1 229	462 215	42 587	419 627	241 311	241 249	63
2019	732 823	13 430	935	12 496	8 817	7 430	1 388	500 961	46 042	454 919	209 615	209 538	76
2020	801 809	16 441	1 006	15 435	8 532	6 790	1 742	575 545	57 452	518 093	201 291	201 224	67
2021													
лютий	798 884	16 793	1 422	15 372	8 413	6 662	1 751	575 737	55 549	520 188	197 941	197 881	60
березень	799 232	17 924	1 607	16 317	8 421	6 603	1 818	578 032	55 684	522 348	194 855	194 795	61
квітень	802 833	17 972	1 842	16 129	8 415	6 602	1 813	582 688	54 274	528 414	193 758	193 698	60
травень	798 928	17 832	1 760	16 072	8 416	6 603	1 813	580 538	55 642	524 896	192 142	192 082	60
червень	802 302	18 197	1 440	16 757	8 432	6 621	1 811	585 926	55 812	530 114	189 747	189 687	60
липень	799 700	17 403	1 205	16 198	7 787	6 602	1 186	584 689	55 726	528 963	189 820	189 760	60
серпень	804 210	17 299	1 148	16 151	7 788	6 602	1 186	589 632	56 395	533 237	189 491	189 431	60
вересень	810 462	18 199	1 368	16 831	7 748	6 550	1 198	595 394	56 793	538 601	189 121	189 063	57
жовтень	815 925	16 890	1 091	15 799	7 748	6 552	1 197	601 162	57 285	543 878	190 124	190 068	56
листопад	824 212	16 940	1 096	15 844	7 747	6 551	1 196	610 528	57 269	553 259	188 996	188 939	58
грудень	815 142	16 229	1 095	15 133	5 803	4 618	1 185	605 425	57 690	547 735	187 685	187 629	56

Продовження додатку В

Продовження табл. В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2022													
січень	818 014	17 161	999	16 162	5 580	4 618	962	606 947	56 965	549 981	188 327	188 269	58
лютий	823 879	17 410	1 006	16 403	5 564	4 617	947	612 641	55 296	557 345	188 265	188 219	46
	зміна у річному обчисленні, %												
2014	61,9	97,5	…	…	–87,2	–	–87,2	48,2	16,5	50,8	121,0	121,1	20,0
2015	71,0	61,7	…	…	–11,5	–	–11,5	51,3	37,7	52,2	129,9	130,0	34,0
2016	74,1	120,6	72,4	127,1	–10,8	–	–10,8	62,3	51,5	62,9	95,6	95,6	185,1
2017	72,0	65,0	32,6	68,3	203,5	–	203,5	70,3	180,5	64,4	74,8	74,9	–4,4
2018	–1,5	43,2	–13,3	47,7	…	…	…	4,2	13,9	3,3	–14,0	–14,0	–4,8
2019	1,3	–4,2	47,9	–6,6	53,2	64,1	12,9	8,4	8,1	8,4	–13,1	–13,1	21,9
2020	9,4	22,4	7,7	23,5	–3,2	–8,6	25,5	14,9	24,8	13,9	–4,0	–4,0	–12,4
2021													
лютий	8,1	27,0	76,8	23,8	–5,4	–9,7	15,4	13,3	19,4	12,7	–5,1	–5,1	–24,0
березень	6,3	32,4	59,1	30,3	–5,4	–10,5	19,6	10,7	16,0	10,2	–6,2	–6,1	–37,4
квітень	5,5	33,9	121,7	28,1	–4,9	–9,9	19,4	9,8	9,4	9,8	–6,8	–6,8	–33,3
травень	4,2	36,0	170,7	28,9	–4,2	–9,2	19,3	8,1	11,3	7,8	–7,7	–7,7	–23,8
червень	3,7	41,1	62,4	39,5	–3,8	–8,1	16,4	7,8	10,3	7,5	–9,0	–9,0	–34,1
липень	2,7	26,9	88,4	23,9	–11,4	–7,6	–28,1	6,8	6,7	6,9	–9,0	–9,0	–29,1
серпень	1,8	26,4	84,7	23,6	–10,5	–6,4	–28,1	5,5	3,1	5,8	–9,3	–9,3	–29,4
вересень	1,1	18,9	33,8	17,9	–11,1	–6,2	–30,9	4,4	2,8	4,6	–8,9	–8,8	–38,0
жовтень	1,0	8,8	49,2	6,8	–10,4	–5,2	–31,0	4,2	–3,3	5,1	–8,2	–8,2	–18,0
листопад	2,8	11,3	43,3	9,6	–9,0	–4,4	–28,2	6,4	–3,7	7,6	–7,6	–7,6	–14,5
грудень	1,7	–1,3	8,8	–2,0	–32,0	–32,0	–32,0	5,2	0,4	5,7	–6,8	–6,8	–16,0
2022													
січень	2,8	5,1	35,6	3,7	–34,5	–31,4	–46,1	6,3	5,3	6,5	–5,9	–5,9	–10,9
лютий	3,1	3,7	–29,2	6,7	–33,9	–30,7	–45,9	6,4	–0,5	7,1	–4,9	–4,9	–23,1

Джерело: Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index